

Alenka Čuš
Šmarje

BRALNE NAVADE SLOVENCEV V ARGENTINI

Slovenci v Argentini imajo dobro organiziran slovenski šolski sistem: osnovne dopolnilne šole in Srednješolski tečaj. Predstavljamo najnovejše izsledke visokošolskega študija slovenskega jezika znotraj argentinskega sistema. Velik vpliv na ohranjanje slovenskega jezika in kulture ima cerkev s svojo izrazito povezovalno vlogo med posameznimi društvi. Podano je stanje izseljenskih knjižnic v Buenos Airesu. Podrobneje so predstavljeni rezultati anketnega vprašalnika na temo bralnih navad otrok Slovencev v Argentini in opazovanje književnega pouka.

The Slovenes in Argentina have a well organized Slovenian school system, elementary supplementary schools and secondary school course. The article brings the most recent results of university studies of Slovene language within Argentinian system. The highly influential church plays a distinctly integrative role in all the activities within individual societies. The article describes the state of emigrant libraries in Buenos Aires, giving a detailed presentation of a questionnaire dealing with reading habits of Slovene children in Argentina and their classes of literature.

Uvod

V svojem diplomskem delu sem se posvetila Slovincem po svetu. Raziskovala sem Slovence v Buenos Airesu (Argentina), saj so dober primer ohranjanja in poučevanja slovenskega jezika kot maternega jezika. S Slovenci po svetu se večinoma ukvarjajo raziskovalci antropološke stroke, geografi, zgodovinarji in sociologi ter etnografi, slovenistično naravnanih raziskav je malo.

V svojem delu sem predstavila zgodovino preseljevanja Slovencev v Argentino in društva v Buenos Airesu, ki svojim potomcem v dobro organiziranih slovenskih sobotnih šolah in Srednješolskem tečaju podajajo znanje v maternem jeziku. Osredotočila sem se na šolstvo in izseljenske knjižnice, interdisciplinarno pa sem izpostavila arhaičnost jezika, cerkev (ki skrbi za ohranjanje slovenstva) in družbo (z upoštevanjem motivacijskih dejavnikov, vloge staršev in šole).

Po obravnavi razpoložljivih virov in literature na temo Slovencev v Argentini, ki je dosegljiva v Sloveniji, sem za emperični del diplomskega dela podatke pridobila s kvalitativno (opazovanje književnega pouka) in kvantitativno (anketni vprašalnik) metodo. Zbrane podatke sem analizirala in predstavila v diplomskem delu. Spremljala sem pouk tudi na Lektoratu slovenskega jezika na Filozofski fakulteti v Buenos Airesu (metoda opazovanja z udeležbo).

Menim, da brez terenskega dela in proučevanja ciljne skupine ne bi prišla do zelenih podatkov. Študijski obisk v Buenos Airesu je delno omogočil Javni sklad Republike Slovenije za razvoj kadrov in štipendije.

Cerkev kot povezovalac Slovencev v tujini

Cerkev oz. krščanstvo ima v slovenski skupnosti v Argentini veliko organizacijsko pa tudi povezovalno (morda celo politično) funkcijo. Različni avtorji (glej npr. Kermauner 1992; Žigon 2001; Sjekloča 2004, Repič 2006) ugotavljajo, da ima SPE¹ bogato kulturno, gospodarsko, politično, društveno življenje.

A vse to življenje se giblje okrog KC², konkretno okrog cerkev, župnišč, duhovnikov: okrog posvečenih jeder. Hiše, v katerih se dogaja družbeno življenje argentinske skupnosti, imajo skoraj zmerom središče v kapeli. Tudi šolanje otrok SPE poteka v šolah, ki so pod nadzorom ali kako drugače v zvezi s KC; tako se odvija tudi siceršnja vzgoja (Kermauner 1992: 82).

Verouk je eden izmed petih predmetov osnovnošolskih sobotnih šol ter prvih štirih letnikov 5-letnega Srednješolskega tečaja, zato so *Božje stezice*, mladinska priloga *Duhovnega življenja*, dobro poznana in brana (s katolištvom povezana) besedila. Tudi ob dviganju slovenske zastave pred pričetkom pouka otroci skupaj z duhovnikom molijo, v vsakem razredu na steni visi križ. Eden izmed predmetov je petje z versko, domobransko in narodnozavedno tematiko. Vsi prisotni na mašah so opravili obveznosti tamkajšnjega slovenskega šolskega sistema, zato lahko brez pesmaric prepevajo mašne pesmi, prav tako se vsaka šola lahko pohvali s kvalitetnim pevskim zborom, ki s svojim programom popestri maše ob večjih praznikih ipd. Otroci so ob izpolnjevanju anketnega vprašalnika kot svojo najljubšo knjigo v slovenščini pogosto navajali dela ali revije s krščansko tematiko. Vse to govori o močni vpetosti cerkve kot institucije v vse plasti društvenega in zasebnega življenja Slovencev v Argentini.

Slovensko šolstvo v Buenos Airesu

Šola je ena najpomembnejših skupinskih dejavnosti, saj spodbuja povezave v skupnosti tudi med mlajšimi generacijami ter predstavlja pomembno dejavnost v procesu oblikovanja pripadnosti slovenski skupnosti v Argentini (Repič 2006: 155).

Slovenske sobotne šole po posameznih društvih v Buenos Airesu letno obiskuje približno 500 otrok (Žigon, 2001), poučuje pa jih 90 učiteljev. Srednješolski tečaj obiskuje na eni lokaciji v središču mesta (v Slovenski hiši) približno 150 dijakov letno (SSTMB, 2010: 48).

V preteklosti sta delovali dve ustanovi, ki sta tamkajšnjim Slovincem nudili še nadaljnje izobraževanje (Rant, 1998): ljubljanska teološka fakulteta v begunstvu in kasneje Slovenski odsek na buenosaireški podružnici Fakultete za filozofijo in humanistične vede Ukrajinske katoliške univerze sv. Klementa v Rimu, ki ga je vodil

---

¹ SPE – slovenska politična emigracija.

² KC – Katoliška cerkev.

dr. Tine Debeljak. Ob študijskem obisku Buenos Airesa sem odkrila, da je možno študirati slovenski jezik znotraj argentinskega sistema visokega šolstva, in sicer kot prevodoslovje. Prevajalski študij slovenščine izvaja Pravna fakulteta Univerze v Buenos Airesu. Študij poteka štiri leta tako, da v vsakem letniku poleg enajstih pravnih predmetov v španskem jeziku študent vpiše tudi dva predmeta izbranega jezika (npr. v prvem letniku sta to Prevajanje in tolmačenje ter Jezik), kjer se pod profesorjevim mentorstvom študent pripravlja sam. Zaradi pravnega kurikuluma na fakulteti diplomantom kasneje ni potrebno opravljati izpita za sodno tolmačenje, ampak jim že sama diploma omogoča vpis v sodni register.

Izseljske knjižnice

Z raziskovanjem izseljenskih knjižnic se je ukvarjala Rozina Švent (2007). Slovenske izseljenske knjižnice v Buenos Airesu so v glavnem šolske ali društvene knjižnice po domovih, osrednja knjižnica pa se nahaja na sedežu krovne organizacije, na Zedinjeni Sloveniji v Slovenski hiši. Te knjižnice niso vključene v slovenski knjižnični sistem COBISS/OPAC, kot so na primer zamejske knjižnice v Avstriji in Italiji (razen knjižnice Slovenskega planinskega društva v San Carlosu v Barilochah, v notranjosti Argentine); izposoja knjig se zapisuje v zvezek. Ob obletnicah in drugih jubilejih posamezni domovi pogosto izdajo zbornike in almanahe. Ker pa ti običajno izidejo v nizkih nakladah, v Sloveniji le redko slišimo zanje (razen nekaterih izjem, npr. tednika *Svobodna Slovenija*), čeprav so vir zanimivih in pomembnih informacij.

Bralna kultura izseljencev v Buenos Airesu ni tako dobro razvita kot pri nas, kar je posledica argentinskega izobraževalnega sistema, ki ne pozna domačega branja. Knjižnice niso dobro obiskane. Več obiskovalcev bi najbrž pridobile z daljšim delovnim časom (običajno so odprte ob sobotah oz. v času pouka) ter uvajanjem dodatnih aktivnosti, npr. pravljicnih ur, knjižnih predstavitev, igralnih ur s knjigo ipd.

Izseljske knjižnice v Argentini niso slabo založene, vendar jim manjka aktualnejšega oz. novejšega gradiva v slovenščini, še posebej za mladino. Na primer, osmošolcem priljubljene knjige o Harryju Potterju ali dela iz vampirske zbirke Somrak niso dosegljive v slovenščini. Če jim jih po pošti ne pošljejo sorodniki iz Slovenije, jih berejo v španščini. Če želijo izseljenske knjižnice naročiti gradivo iz Slovenije, se soočajo s problemom drage poštnine in carinskih dajatev.

Pouk v slovenskih sobotnih šolah v Buenos Airesu

Slovenske sobotne šole v Argentini imajo na razpolago približno 20 delovnih sobot, od tega kar nekaj časa zavzamejo priprave na prireditve in praznike, ki jih otroci opravljajo (tudi) v času pouka. Šolski dan se prične z dviganjem slovenske zastave na dvorišču ali v telovadnici, in sicer ob pesmi in molitvi (skupaj z učiteljicami, ravnateljico, duhovnikom in nekaterimi starši). Učiteljico se v razredu imenuje gospodična, vzgojiteljico v vrtcu pa vrtarica. Ko sem ravnateljico Slomškove šole spremljala po razredih in v knjižnico, me je presenetilo, da je vstopila z besedami »Z dovoljenjem!« Slednje lahko razumemo kot arhaično tradicijo

slovenske družbe, lahko pa tudi kot direkten prevod iz španščine, »Con permiso!« – fraza je v španščini zelo pogosta.

Razredi so majhni, ponavadi obsegajo okrog 11 učencev, ponekod sta po dva razreda združena. Precej bolj polni razredi so na Srednješolskem tečaju, kjer so zbrani dijaki iz vseh okrajnih domov na eni lokaciji (30 dijakov na razred). Poudarjam, da delo učiteljic (in drugih kulturnih delavcev v društvih) poteka prostovoljno, učiteljski kader v Buenos Airesu šteje približno 90 oseb. Veliko materiala učiteljice prispevajo tudi same. Berila, ki so v uporabi, so stara več kot 40 let, zato so dodatna gradiva še kako potrebna in dobrodošla.

Anketni vprašalnik na temo bralnih navad

Na anketni vprašalnik o bralnih navadah Slovencev v Argentini je odgovarjalo 132 otrok. Sodelovali so učenci 6., 7. in 8. razreda sobotne šole Antona Martina Slomška Slomškovega doma v Ramos Mejii, učenci 5., 6., 7. in 8. razreda Šole dr. Gregorija Rožmana Doma San Martin, učenci 5., 6., 7. in 8. razreda Balantičeve šole Doma San Justo ter dijaki 1., 2. in 3. letnika Slovenskega srednješolskega tečaja ravnatelja Marka Bajuka v Slovenski hiši. Anketa kombiniranega tipa je bila izvedena anonimno, sodelovalo je 55 odstotkov fantov ter 45 odstotkov deklet, starih od 6 do 15 let. Slovenski jezik se je 64 % anketiranih naučilo doma, preko staršev, 12 % s pomočjo starih staršev in kar 21 % šele v slovenski sobotni šoli; 3 % anketiranih so pod drugo odgovorili: pri teti (2-krat); v Sloveniji; s pomočjo slovarja.

Kot pričakovano, se je največ (61 %) anketiranih pisati in brati v slovenskem jeziku naučilo v slovenski sobotni šoli, iz česar sta razvidna vloga in pomen slovenskih sobotnih šol v Argentini; 33 % se je pisati in brati naučilo že doma. Glede na dejstvo, da so otroci, ki so zajeti v raziskavo, že 4. generacija Slovencev v Argentini, me je zanimalo, kakšno je njihovo znanje slovenščine danes (kar je hkrati povezano s količino prebranega v slovenskem jeziku). Po prvih ocenah v razredu sem opazila, da otroci razumejo in govorijo slovensko, vendar imajo zelo šibek besedni zaklad. 72 % anketiranih meni, da slovenski jezik govori dobro, 20 % anketiranih jih meni, da je njihovo znanje slovenskega jezika zelo dobro oziroma tekoče in le 8 % otrok je svoje znanje označilo kot osnovno. Ponavadi so to otroci iz mešanih zakonov, kjer doma govorijo slovensko zelo malo ali sploh ne. Dejstvo, na katerega (problemsko) opozarjajo tudi posamezne učiteljice, je, da so v razredih otroci z zelo različnimi nivoji znanja jezika; tako se najdejo tudi takšni, ki komaj kaj znajo, a so vključeni v slovenske sobotne šole na željo staršev, čeprav obstajajo tečaji slovenskega jezika kot tujega jezika (ABC po slovensko).

Bralna kultura med Slovenci v Argentini je slabo razvita. 42 % anketiranih odgovarja, da v slovenskem jeziku berejo srednje veliko, 36 % anketiranih le redko kdaj, 20 % pa velikokrat. Zanimarljiva 2 % anketiranih v slovenskem jeziku ne bereta nikoli.

Na vprašanje, ali anketirani raje berejo v slovenskem ali španskem jeziku, je kar 70 % anketiranih odgovorilo, da raje v španskem jeziku, in le 30 odstotkov v slovenskem jeziku. Glede na opazovanja v razredu in rezultate anketnega vprašalnika mlajši raje in več berejo v slovenščini; starejši, ki so dalj časa pod vplivom asimilacijskih dejavnikov in ki radi berejo mladinske knjige in romane, pa v

španščini. Tovrstna ponudba je v slovenskem jeziku težko dosegljiva. Najbrž bi bili rezultati ankete v nasprotnem primeru veliko boljši.

In kaj tamkajšnji slovenski otroci najraje berejo? 22 % anketiranih najraje bere revije, najbolj brana je tamkajšnja revija *Božje stezice*. 21 % anketiranih rado bere pravljice, 16 % napete zgodbe (čeprav so me po vseh razredih veliko spraševali, kaj napete zgodbe sploh so; podobno so me spraševali za slikanice). 16 % anketiranih je izbralo tudi pesmi, vendar je na tej točki potrebno opozoriti, da anketirani tega razdelka ne razumejo kot brati ali poslušati poezijo, ampak pete pesmi, ki jih obravnavajo pri predmetu petje. 11 % so anketiranci namenili ljubezenskim romanom, s 6 % sledijo slikanice in s 5 % živalske zgodbe ter drugo (5 %), kjer so navedli: dolge knjige, športni časopis, misteriozne zgodbe, poezije, *Božje stezice*, dogodivščine; stripi, časopis.

Na vprašanje, s kom berejo, je 40 % anketiranih odgovorilo, da berejo sami, 29 % anketirancev bere le v šoli, 19 % anketiranih bere skupaj s starši, 9 % otrok bere skupaj z babico ali dedkom, le 2 % vprašanih bere skupaj s prijateljico ali prijateljem, 4 % anketiranih pa so pod možnost drugo zapisali še: skupaj s teto; preden grem spat, kadar nimam nič za delat; kadar delam domačo nalogo; kadar sem v postelji z lučjo.

Obisk tamkajšnih šolskih/društvenih knjižnic je s strani anketiranih nizek: 29 % anketiranih obišče slovensko knjižnico nekajkrat letno, 24 % vprašanih pa nikoli ali enkrat mesečno (24 %). Hkrati obstaja visok odstotek anketiranih, ki slovensko knjižnico obiskujejo enkrat tedensko (21 %) in le slaba 2 % tistih, ki slovensko knjižnico obiščejo le enkrat letno. Ponovno poudarjam, da so knjižnice odprte in na voljo le ob sobotah, ko imajo anketirani pouk.

Načeloma so tamkajšnje slovenske knjižnice majhne in slabo založene, toda 62 % anketiranih meni, da slovenska knjižnica znotraj doma ali pri dijakih Srednješolskega tečaja v Slovenski hiši ponuja dovolj veliko izbiro knjig, le 11 % jih meni, da izbira ni dovolj velika. 27 % anketiranih je odgovorilo, da ne vedo, če jim slovenska knjižnica ponuja dovolj veliko izbiro. Na zadnje vprašanje, ali bi želeli v knjižnici dobiti tudi moderne/sodobne slovenske avtorje, so večinoma (98 %) odgovorili z da.

Opazovanje književnega pouka

Kljub trudu posameznih učiteljic, da bi bil otrokom pouk prijeten in zanimiv in da bi jim čim bolj približale slovenski jezik, je opaziti, da jih učni program omejuje. V 8. razredu Slomškovega doma so iz berila brali *Mačka Murija*, kar je za 12-letne osmorazrednike po njihovem mnenju »otročje«. Toda učiteljica je snov dolžna obravnavati, saj je pogoj za sprejemni izpit na Srednješolski tečaj. Ko so brali omenjeni odlomek (vsak učenec eno poved), sem dobila vtis, da učenci znajo berila že na pamet. V istem razredu je učiteljica na zelo zanimiv način pripravila pouk druge polovice šolske ure. Z delovnimi listi so se lotili Jurčičeve *Pripovedke o beli kači*, ki so jo brali že prejšnji teden. Učiteljica je obnovila zgodbo in jim postavljala vprašanja. Delovni list je vseboval tri (praktične) naloge – pri prvi nalogi je bilo potrebno odgovoriti na zastavljena vprašanja z da ali ne (bralno razumevanje), pri drugi nalogi so osmim stavkom morali določiti vrsti red glede na potek dogajanja v pripovedki, pri zadnji nalogi pa so morali napisati poved za

uvod, jedro in zaključek. Učiteljica mi je razložila, da je za opravljanje sprejemnega izpita potrebno poznavanje in ločevanje trojice uvod – jedro – zaključek (s španskimi sinonimi v oklepaju). S takšnim modernim pristopom so učenci Jurčičevo pripovedko in posredovano znanje zelo dobro sprejeli. V drugi učilnici (5. razred Slomškovega doma, pouk zgodovine) je učiteljica snov v glavnem razlagala s španskimi sinonimi. Ugotavljam, da je zanimivost pouka odvisna od prakse posameznih učiteljic. Nekatere v slovenskih šolah učijo brez pedagoškega predznanja, ali pa so profesorice za matematiko, biologijo in druge predmete na argentinskih šolah.

Sklep

Slovenski domovi v Argentini imajo znotraj krovne organizacije zelo dobro organiziran slovenski šolski sistem, ki otrokom omogoča šolanje od vrta do konca srednje šole (abiturienti zaključijo šolanje z enomesečnim obiskom Slovenije, kar je pomemben motivacijski dejavnik). Tako otroci četrte generacije argentinskih Slovencev še vedno ohranjajo svojo narodno in jezikovno identiteto. Izrazita vpetost cerkve v celotni društveni sistem pomeni tudi temelj za ohranjanje slovenstva.

Slovenski učenci v Argentini imajo šibek besedni zaklad, saj zaradi asimilacije izgubljajo (poglobljeno) znanje slovenščine. Pogosto imajo velike težave s sklanjanjem, kar sem opazila celo še v petem letniku Srednješolskega tečaja. Oblikoslovnih in pravopisnih napak je bilo veliko tudi v izpolnjenih anketnih vprašalnikih. Najšibkejša točka pa je seveda slaba bralna kultura, s katero bi se morale resno ukvarjati tudi šolske knjižnice. V mladih bi bilo potrebno z različnimi motivacijskimi pripomočki zbuditi željo po branju in v sklopu ohranjanja slovenstva vzgajati argentinske Slovence tudi v bralce.